

แนวความคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการประหยัดของวัยรุ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร” ใช้แนวความคิดและทฤษฎีดังต่อไปนี้

1. ทฤษฎีที่สนับสนุนการประหยัด
2. การศึกษาพฤติกรรมการประหยัด
3. ทฤษฎีการขัดเกลาทางสังคม
4. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
5. กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

1. ทฤษฎีที่สนับสนุนการประหยัด

1.1 ความหมายของทัศนคติ

ทัศนคติ เป็นเรื่องที่สำคัญมากเรื่องหนึ่ง ในการศึกษาสาเหตุแห่งพฤติกรรมของมนุษย์ เพราะทัศนคติเป็นจิตลักษณะอันหนึ่งที่จะใช้ทำนายพฤติกรรมได้อย่างแม่นยำที่สุด เนื่องจากการที่บุคคลมีทัศนคติต่อสิ่งหนึ่ง ย่อมแสดงว่าเขามีความรู้ที่ดีหรือไม่ดีเกี่ยวกับสิ่งนั้น และเขามีความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบสิ่งนั้น ฉะนั้นเมื่อเราทราบทัศนคติของบุคคล ย่อมช่วยให้สามารถทายการกระทำของบุคคลนั้นได้ แม้จะไม่ถูกต้องเสมอไปก็ตาม จึงอาจกล่าวได้ว่า ทัศนคติเปรียบเสมือนสาเหตุภายในซึ่งมีกำลังผลักดันให้บุคคลกระทำพฤติกรรมแตกต่างกันไป (ดวงเดือน พันธุมนาวิน , 2524 : 2) สำหรับคำจำกัดความของคำว่า “ทัศนคติ” (Attitude) ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ต่าง ๆ กันดังนี้

ฟรีดแมน (Freedman , 1954 อ้างถึงใน สติชัย นิยมญาติ, 2534 : 56) ได้ให้คำจำกัดความเกี่ยวกับทัศนคติว่า ทัศนคติเป็นระบบที่มีลักษณะมั่นคงอันหนึ่ง ซึ่งประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 3 ประการคือ

- 1) องค์ประกอบด้านความรู้ความเข้าใจ (A Cognitive Component)
- 2) องค์ประกอบด้านความรู้สึก (A Feeling Component)
- 3) องค์ประกอบด้านแนวโน้มในเชิงพฤติกรรมหรือการกระทำ (An Action Tendency)

นิวคอมบ์ (Newcomb, 1854 : 48) ให้คำจำกัดความไว้ว่า "ทัศนคติซึ่งมีอยู่ในเฉพาะคน นั้นกับสิ่งแวดล้อม อาจแสดงออกในพฤติกรรมซึ่งเป็นไปได้ใน 2 ลักษณะคือ ลักษณะชอบหรือพอใจ ซึ่งทำให้ผู้อื่นเกิดความรักใคร่อยากใกล้ชิดสิ่งนั้น ๆ หรืออีกลักษณะหนึ่งแสดงออกในความไม่พอใจเกลียดชัง ไม่อยากใกล้ชิดสิ่งนั้น ๆ"

โรเซนเบอร์ก (Rosenberg, 1956 : 1) กล่าวว่า ทัศนคติ หมายถึง ความรู้สึกที่มั่นคงที่จะสนองตอบต่อสิ่งหนึ่ง หรือเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

คาร์เตอร์ วี กูด (Carter V. Good, 1959 : 45) กล่าวว่า ทัศนคติ หมายถึง ความพร้อมที่จะแสดงออกเป็นลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เป็นการสนับสนุน หรือต่อต้านสถานการณ์บางอย่าง อำนวย หรือสิ่งใด ๆ

เครช (Krech, 1962 : 152) กล่าวว่า ทัศนคติ หมายถึง ระบบการประเมินอย่างเหนียวแน่นในเชิงบวกหรือลบต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เป็นความรู้สึกดีใจ โกรธ รัก และเกลียด ซึ่งจะแสดงออกในรูปของการกระทำต่อปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในสังคม รวมทั้งการสนับสนุนหรือโต้แย้ง

ฮิลการ์ด (Hilgard, 1962 : 23) กล่าวว่า ทัศนคติ หมายถึง พฤติกรรมหรือความรู้สึกครั้งแรกที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด ต่อแนวความคิดหรือสถานการณ์ใด ๆ ในทางเข้าหาหรือหนีออกห่าง และเป็นความพร้อมที่จะตอบสนองในทางที่โอนเอียงไป

อนาสตาซี (Anastasi, 1968 : 44) กล่าวว่า ทัศนคติ หมายถึง ความโน้มเอียงที่จะแสดงออกมาว่าชอบหรือไม่ชอบต่อสิ่งต่าง ๆ เช่น ต่อเชื้อชาติ ขนบธรรมเนียมประเพณี หรือสถาบัน เป็นต้น ทัศนคติไม่สามารถสังเกตเห็นได้โดยตรง แต่สามารถสรุปพาดพิงจากพฤติกรรมภายนอก ทั้งที่ต้องใช้ภาษาและไม่ใช้ภาษา

ลินด์ซีย์ (Lindzey, 1969 : 34) กล่าวว่า ทัศนคติ หมายถึง ภาวะความพร้อมของประสาทและจิตใจ ซึ่งแสดงออกทั้งทางร่างกายและจิตใจ

นอร์แมน แอล มัน (Norman L. Mun, 1971 : 7) กล่าวว่า ทัศนคติ หมายถึง ความรู้สึกและความคิดเห็นที่บุคคลมีต่อสิ่งของ บุคคล สถานการณ์ สถาบัน และข้อเสนอใด ๆ ในทางที่จะยอมรับหรือปฏิเสธ ซึ่งมีผลทำให้บุคคลพร้อมที่จะแสดงปฏิกิริยาตอบสนอง ด้วยพฤติกรรมอย่างเดียวกันตลอด

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2520 : 2) กล่าวว่า ทัศนคติ หมายถึง ความคิดเห็นซึ่งกระตุ้นด้วยอารมณ์ (Emotion) ซึ่งทำให้บุคคลพร้อมที่จะกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด

เชดสคี้ โฆวาสินธุ์ (2520 : 1) กล่าวว่า ทัศนคติ หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ อันเป็นผลเนื่องมาจากการเรียนรู้และประสบการณ์ และเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมหรือแนวโน้มที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้า นั้น ๆ ไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง อาจเป็นไปในทางสนับสนุนหรือคัดค้านก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับขบวนการอบรมให้เรียนรู้ระเบียบของสังคม (Socialization) ซึ่งทัศนคตินี้จะแสดงออกหรือปรากฏให้เห็นได้ชัด ในกรณีที่จะเป็นสิ่งเร้าทางสังคม และทัศนคตินี้ยังเป็น

สิ่งที่กำหนดให้บุคคลประพฤติปฏิบัติ หรือตอบสนองในการที่จะชอบหรือไม่ชอบต่อบุคคล วัตถุ สถานการณ์ หรือแม้กระทั่งความคิดเห็นต่าง ๆ ที่ทัศนคติเป็นสิ่งที่ไม่สามารถวัดได้โดยตรง เป็นสิ่งที่ได้รับการปลูกฝัง และเปลี่ยนแปลงมาตั้งแต่วัยทารกจนกระทั่งถึงวัยผู้ใหญ่ และบางอย่างจะพัฒนาไปสู่ความมั่นคงในภายหลัง หรือก่อตัวมาเป็นบุคลิกภาพของบุคคลนั้น

จากความหมายของทัศนคติดังกล่าว จึงสรุปได้ว่า ทัศนคติเป็นความรู้สึก ความคิด ความเชื่อของบุคคลที่มีต่อสถานการณ์ สิ่งของ บุคคล ซึ่งแสดงออกมาเป็นสองลักษณะคือ พอใจ-ไม่พอใจ เห็นด้วย-ไม่เห็นด้วย

ทัศนคติไม่ได้เกิดขึ้นกับบุคคลในทันทีทันใด แต่จะค่อย ๆ ก่อรูปขึ้นมา โดยใช้เวลาและองค์ประกอบอื่น ๆ อีกหลายประการ ออลพอร์ต (Allport, 1940 : 60) ได้กล่าวถึงการก่อรูปของทัศนคติว่าต้องอาศัยสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. การเรียนรู้ถึงวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ของสังคม แล้วนำเอาสิ่งที่เรียนรู้เหล่านั้นมาเป็นรากฐานของทัศนคติ
2. การแบ่งแยกความรู้ที่ได้มาจากประสบการณ์ของตนเอง เช่น เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูมาคิมักมองโลกในแง่ดี
3. ประสบการณ์ที่ได้รับมาจากเดิม แต่รุนแรงในด้านดีหรือไม่ดี เช่น บุคคลที่ทำให้เกลียดมากมีลักษณะอย่างไร ก็มักมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อบุคคลที่มีรูปร่างลักษณะเช่นนั้นด้วย
4. การเลียนแบบ ได้มาจากการเลียนแบบทัศนคติของบุคคลอื่น ๆ ที่ตนพอใจ จนในที่สุดก็ยอมรับเอาทัศนคติของผู้ที่ถูกเลียนแบบนั้น ไปเป็นทัศนคติของตน เช่น การที่บุตรเลียนแบบบิดามารดาของตนเอง

1.2 องค์ประกอบของทัศนคติ

จากความหมายของทัศนคติ ซึ่งนักจิตวิทยาสังคมได้ให้ความหมายไว้นั้น แสดงให้ทราบว่า ทัศนคติเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ ซึ่งโดยทั่วไปจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ ได้แก่ (พิศมัย วิบูลย์สวัสดิ์, 2522 : 83 - 84)

- 1) องค์ประกอบด้านความรู้เชิงประเมินค่า (Cognitive Component or Beliefs) องค์ประกอบทางด้านความรู้ เป็นความเข้าใจรวมทั้งความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งที่เราจะมีทัศนคติต่อว่าดีมีประโยชน์หรือเลวมีโทษ และเป็นองค์ประกอบแรกของการมีทัศนคติต่อสิ่งต่าง ๆ ถ้าเราไม่มีความรู้เกี่ยวกับสิ่งนั้น ๆ เลย เราจะมีทัศนคติต่อสิ่งนั้นไม่ได้ ความรู้หรือความเชื่อนี้ เป็นสิ่งที่บุคคลได้รับจากประสบการณ์ที่ผ่านมาแล้ว จึงเข้ามามีอิทธิพลต่อการตีความสิ่งต่าง ๆ ของบุคคล ความรู้หรือความเชื่อนี้ อาจถูกหรือผิดก็ได้ เราไม่คำนึงถึงความถูกต้องของสิ่งที่เราเชื่อ

2) องค์ประกอบด้านความรู้สึก (Affective Component or Emotions) องค์ประกอบด้านความรู้สึกนี้ เป็นการแสดงความรู้สึกหรืออารมณ์ต่อสิ่งที่มีทัศนคติ สิ่งที่จะเป็นเครื่องชี้ขาดว่าบุคคลจะมีความรู้สึกหรืออารมณ์อย่างไรต่อสิ่งที่มีทัศนคติ คือ ความเชื่อ ประสพการณ์ หรืออารมณ์อื่น ๆ ที่มาผลักดันโดยบุคคลไม่รู้ตัว เช่น เมื่อบุคคลบางคนมีความเชื่อว่าพ่อค้าจะต้องเอาเปรียบลูกค้า โดยเห็นแก่กำไรเกินควร และลักษณะนี้เป็นลักษณะที่เขาไม่ยอมรับ บุคคลจะมีความรู้สึกทางลบต่อพ่อค้า บางคนได้รับประสพการณ์ด้วยตนเอง เช่น เลขชื่อของใช้จำเป็นจากพ่อค้า มักถูกเรียกเก็บเงินเป็นจำนวนสูงกว่าที่ควร จะเกิดความรู้สึกทางลบต่อพ่อค้า บางครั้งบุคคลอาจแสดงความรู้สึกทางลบต่อบางสิ่งบางอย่าง โดยที่เขาเองไม่รู้ตัว ทั้งนี้เกิดจากความคับแค้นใจที่บุคคลเก็บไว้ในจิตใจสำนึก และเขาไม่ทราบว่ามีความสัมพันธ์กับทัศนคติของเขาอย่างไร

3) องค์ประกอบด้านความพร้อมที่จะแสดงออก (Behavioral Component or Actions) เป็นองค์ประกอบสุดท้ายของทัศนคติ เป็นความพร้อมที่จะแสดงออกต่อสิ่งที่มีทัศนคติ การแสดงพฤติกรรมต่อสิ่งที่มีทัศนคติ ได้รับอิทธิพลจากความเชื่อและความรู้สึกเกี่ยวกับสิ่งนั้น เช่น บุคคลมีความเชื่อว่าพ่อค้าเป็นคนเอาเปรียบลูกค้า เพราะค้ากำไรเกินควร เขาจะเกิดความรู้สึกไม่ชอบพ่อค้า เพราะความเชื่อดังกล่าว การแสดงออกของเขาคือ ไม่สมาคมสนทนากับพวกพ่อค้า หรือแจ้งตำรวจ ทราบทันทีเมื่อพบว่าพ่อค้าคนใดกักตุนสินค้า เป็นต้น

จากองค์ประกอบดังกล่าว จะเห็นได้ว่าทัศนคติของบุคคลไม่ใช่สิ่งที่มีมาแต่กำเนิด แต่เกิดจากการเรียนรู้ จากประสพการณ์ และสิ่งเร้าต่าง ๆ ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงทัศนคติจึงเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก แต่ไม่ได้หมายความว่า จะทำไม่ได้

1.3 ลักษณะของทัศนคติ (Dimension of Attitudes)

ลักษณะของทัศนคติขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของทัศนคติคือ องค์ประกอบทางด้านการรู้ ความรู้สึก และความพร้อมที่จะแสดงออกของพฤติกรรม ลักษณะของทัศนคตินี้มีดังนี้คือ

1. ทิศทาง (Direction) เช่น เรามีทัศนคติที่ดี-ไม่ดี ชอบ-ไม่ชอบ หรือทางลบทางบวก ในสิ่งนั้น (เป็นลักษณะของทัศนคติขององค์ประกอบทางด้านการรู้)
2. ลักษณะทางด้านปริมาณ (Magnitude) คือ ปริมาณการชอบ-ไม่ชอบว่ารุนแรงเพียงใด คือ ชอบมาก ชอบน้อย หรือไม่ชอบเลย เป็นต้น (เป็นลักษณะของทัศนคติขององค์ประกอบทางด้านการรู้) เช่น เรามีทัศนคติที่ดีต่อศาสนาพุทธมาก เป็นต้น
3. ลักษณะด้านความเข้ม (Intensity) คือ ลักษณะอื่น ๆ ของทัศนคติเข้ามาประกอบทำให้เกิดความเข้มข้น ส่วนมากมักจะมีสิ่งอื่นเข้ามาเกี่ยวข้อง ได้แก่ ความมั่นใจ ความสำคัญของจุดมุ่งหมายที่มีต่อ Attitude Object นั้น เช่น ทัศนคติที่มีต่อบิดามารดาของเรา ย่อมเข้มข้นกว่าทัศนคติต่อบิดามารดาของคนอื่น

4. ความตรงกันข้าม (Ambivalence) คือ บางครั้งเรามีทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งแล้ว ชอบและไม่ชอบพอ ๆ กัน หรือมีความรู้สึกตรงกันข้ามเท่า ๆ กัน เราจะอยู่ตรงกลางในสิ่งนั้น ไม่ว่าจะชอบหรือไม่ชอบ ซึ่งทำให้เกิดความขัดแย้งใจขึ้นได้

5. ความเด่น (Salience) คือ ความพร้อมที่จะแสดงทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น เราเป็นคนไทยนับถือศาสนาพุทธ และมีคนสนใจศาสนาอื่นมาว่าศาสนาพุทธไม่ดี เราก็พร้อมที่จะตอบได้

1.4 การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ

โทรแอนดิส (Triandis, 1971 : 15) ได้กล่าวถึงสาเหตุที่สามารถทำให้มีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติไว้ดังนี้

1. การได้รับข้อมูลใหม่จากบุคคล สื่อสารมวลชน และอื่น ๆ
2. การได้รับประสบการณ์ตรง หรือความกระทบกระเทือนใจ
3. การถูกบังคับให้ปฏิบัติไม่ตรงกับทัศนคติของตน
4. การรักษาทางจิตใจ เพื่อให้เข้าใจเหตุผลที่ถูกต้อง
5. เปลี่ยนเพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมใหม่

แมคไกวร์ (Mc Guire, 1969 : 28) ได้อธิบายถึงขบวนการในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของบุคคลว่า มีลำดับขั้น 5 ขั้นตอนเนื่องกันคือ

ขั้นที่ 1 ขั้นความตั้งใจ คือ ขั้นที่บุคคลมีความสนใจต่อเนื้อหาของสารชักจูง มีความอยากรู้ และมีสมาธิพอที่จะรับรู้ข้อมูลต่าง ๆ ถือเป็นขั้นที่บุคคลมีการเลือกรับทราบสาร โดยมีบุคคลเกิดความตั้งใจขึ้นต่อเมื่อสารชักจูงนั้น เป็นสารที่ตนสนใจและยินดีรับทราบ

ขั้นที่ 2 ขั้นความเข้าใจ เป็นขั้นที่เกิดขึ้นหลังจากที่บุคคลมีความตั้งใจรับทราบสารชักจูงแล้ว แสดงถึงความสามารถในการรับรู้เนื้อหาของสารชักจูง อย่งไรก็ตาม ความเข้าใจเนื้อหาของสารยังขึ้นอยู่กับความยากง่ายของสาร ตลอดจนความเหมาะสมระหว่างสารชักจูงกับระดับการศึกษาของผู้รับ

ขั้นที่ 3 ขั้นการยอมรับ เมื่อบุคคลมีความเข้าใจสารชักจูงแล้ว บุคคลจะแสดงออกในสองลักษณะด้วยกัน คือ การยอมรับการชักจูงของสาร กับการไม่ยอมรับ การยอมรับการชักจูงในที่นี้ก็คือ การเชื่อตามสารชักจูงของสารนั่นเอง ส่วนการไม่ยอมรับก็เป็นไปในลักษณะตรงกันข้าม

ขั้นที่ 4 ขั้นการระลึกได้ คือ ขั้นที่แสดงถึงการคงทนของการยอมรับหรือการไม่ยอมรับการชักจูงของสาร รวมไปถึงความจำและการเพิ่มหรือลดการยอมรับหรือการไม่ยอมรับนั้นตามกาลเวลา

ขั้นที่ 5 ขั้นการแสดงออก พิจารณาได้จาก เมื่อบุคคลมีการยอมรับการชักจูงของสารทั้งสามารถที่จะระลึกได้ บุคคลย่อมแสดงพฤติกรรมให้ปรากฏโดยสอดคล้องกับการยอมรับนั้น ๆ ซึ่งหากสารชักจูงใดสามารถโน้มน้าวให้บุคคลบรรลุขบวนการทั้ง 4 ขั้นข้างต้น และบรรลุถึงขั้นการ

แสดงออกนี้ ถือว่าเป็นการชักจูงที่ได้ผลเต็มเม็ดเต็มหน่วย และแสดงถึงความสำเร็จในการชักจูงที่มั่นคงถาวรที่สุด

ฉะนั้น วิธีการเปลี่ยนทัศนคติที่มีประสิทธิภาพ ย่อมจะต้องเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดขบวนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติเท่านั้น โดยเริ่มตั้งแต่ความสนใจ ตั้งใจรับทราบ ดังนั้น วิธีการที่จะช่วยให้ขบวนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติให้มีประสิทธิภาพ มีดังต่อไปนี้ (ประภาเพ็ญ สุวรรณ, อ้างแล้ว : 10)

1. การใช้โสตทัศนูปกรณ์ ได้แก่ หนังสือ เอกสาร วารสาร ป้ายนิเทศ การสาธิต ภาพยนตร์ ภาพเลื่อน ฯลฯ
2. ขบวนการเข้าถึงรายบุคคล คือ ขบวนการติดต่อระหว่างบุคคลต่อบุคคล ซึ่งจัดขึ้นตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ ได้แก่ การสนทนารายบุคคล การแนะนำรายบุคคล การสัมภาษณ์รายบุคคล การพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างบุคคล
3. กิจกรรมกลุ่ม คือ วิธีการหรือขบวนการติดต่อของกลุ่ม ตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป มีจุดมุ่งหมายเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น กิจกรรมกลุ่ม ได้แก่ การประชุมกลุ่ม การบรรยายหมู่ การแสดงบทบาท การศึกษานอกสถานที่ กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ฯลฯ
4. วิธีการเข้าถึงประชาชนหรือมวลชนโดยตรง หรือผ่านสื่อกลาง เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ หรือเครื่องมือสื่อสารอื่น ๆ
5. วิธีการหรือขบวนการจัดชุมชน คือ วิธีการหรือขบวนการที่ให้ชุมชนได้หาความต้องการของชุมชนเอง ด้วยความร่วมมือร่วมใจ และร่วมกันวางแผนเพื่อแก้ปัญหาชุมชนของคนด้วยตนเอง จากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่า ทัศนคติเป็นสิ่งที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ และการเปลี่ยนแปลงทัศนคติก็เป็นสิ่งที่มีความสำคัญมาก เพราะการเปลี่ยนแปลงทัศนคติเป็นแนวทางนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ดังนั้นจากการที่วัยรุ่นในปัจจุบันส่วนใหญ่ ได้มีพฤติกรรมในการใช้ชีวิตที่ฟุ่มเฟือย โดยไม่สนใจต่อสภาพเศรษฐกิจของตนเอง เนื่องจากวัยรุ่นชอบเลียนแบบเพื่อน มีทัศนคติต่อการใช้ชีวิตที่หรูหราฟุ่มเฟือยว่าเป็นสิ่งที่ดี เป็นที่ยอมรับของสังคม แต่ทัศนคติดังกล่าวสามารถเปลี่ยนแปลงได้ จากการแนะนำโดยผู้ที่มีอิทธิพลต่อจิตใจของวัยรุ่น เช่น พ่อแม่ ครูอาจารย์ เพื่อน หรือสื่อมวลชน โดยการอบรมสั่งสอน หรือปลูกฝังความคิดใหม่ ๆ แก่วัยรุ่น อาจเปลี่ยนทัศนคติโดยให้วัยรุ่นเห็นถึงความสำคัญของการประหยัด โดยการสื่อความหมายให้เกิดความเข้าใจ เช่น การณรงค์โฆษณา หรือเป็นการพูดให้เกิดความคล้อยตาม ซึ่งการกระทำดังกล่าวอาจเปลี่ยนทัศนคติของวัยรุ่นให้เห็นถึงความสำคัญของการประหยัดได้

2. การศึกษาพฤติกรรมการประหยัด

2.1 กำนियมพื้นฐานด้านการประหยัด

2.1.1 ความหมายของการประหยัด

การประหยัด หมายถึง การรู้จักใช้จ่ายทรัพย์สินหรือทรัพยากรที่พึงสงวนไว้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมถึงการปฏิบัติตนอย่างถูกต้องเหมาะสมกับสภาพฐานะและความเป็นอยู่แห่งตน (สำราญ เฝ้าหนู, อ้างแล้ว : 1)

การประหยัด เป็นคุณธรรมที่จะต้องปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับทุกคน ไม่ว่าจะเด็กหรือผู้ใหญ่ เพราะในปัจจุบันนี้ภาวะเศรษฐกิจของประเทศได้เปลี่ยนแปลงไปมาก ถ้าทุกคนมีความเป็นอยู่อย่างประหยัด ก็จะช่วยให้เศรษฐกิจของครอบครัวและประเทศมีความมั่นคงยิ่งขึ้น (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, 2526 : 73)

แปลก สนธิรักษ์ (2513 : 10) ได้กล่าวถึงการประหยัด โดยใช้คำว่า "มัธยัสถ์" ว่า มัธยัสถ์ หมายถึง การประหยัดในการใช้จ่าย ใช้จ่ายอย่างปานกลางพอให้ความสุขตามความจำเป็นของชีวิต และมีความหมายตรงกันข้ามกับความสุรุ่ยสุร่าย ซึ่งหมายถึง ใช้อย่างไม่นึกถึงหน้าถึงหลัง ฟุ่มเฟือยตามความพอใจ จนลืมคำลืมฐานะ และลืมว่าเงินทองเป็นของหมดเปลือง เมื่อหมดแล้วก็ทำให้เกิดความลำบากต้องเป็นหนี้สินคนอื่น ส่วนคนมัธยัสถ์นั้น ย่อมใช้จ่ายอย่างมีเหตุผล รู้จักประมาณว่าต้องใช้จ่ายอะไรบ้าง รู้ว่าสิ่งใดควรเสียสิ่งใดไม่ควรเสีย เงินรายได้ที่หามาเมื่อเหลือจากการใช้จ่ายก็เก็บไว้เป็นทุนรอนต่อไป โดยเลือกพิจารณาแต่เฉพาะการลงทุนที่เหมาะสมและมั่นคง

2.1.2 หลักการปฏิบัติเพื่อการประหยัด

กระทรวงศึกษาธิการ (2524 : 25) ได้กล่าวถึงหลักการปฏิบัติเพื่อการประหยัด ตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไว้ดังนี้

1. การใช้จ่ายทรัพย์สิน ควรใช้เฉพาะเพื่อเกิดประโยชน์ตามควรแก่เหตุ ตามลำดับ ได้แก่
 - 1.1 ใช้จ่ายเพื่อเลี้ยงตนเอง เลี้ยงมารดา บิดา บุตร ภรรยา และบริวารให้เป็นสุข
 - 1.2 ใช้จ่ายเพื่อนฝูงบ้างตามสมควร
 - 1.3 บำบัดอันตรายที่เกิดจากเหตุต่าง ๆ เช่น เจ็บไข้ มีภัยพิบัติต่าง ๆ
 - 1.4 บริจาคเพื่อการสงเคราะห์ เช่น สงเคราะห์ญาติ ด้อนรับแขก ทำบุญอุทิศ

ส่วนกุศลให้ผู้ตาย เสียภาษีให้แก่รัฐ สงเคราะห์แก่สมณะชีพราหมณ์

2. รู้จักหลักดำรงวงศ์ตระกูล ก็คือ

2.1 ต้องแสวงหาวัตถุที่หาย

2.2 ซ่อมแซมสิ่งของที่ชำรุด

2.3 รู้จักประมาณในการบริจาค

2.4 ผู้เป็นหัวหน้าครอบครัวต้องเป็นผู้มีศีลธรรม

3. รู้จักรักษาทรัพย์ให้มีส่วนพอกพูน เพื่อเป็นการสร้างหลักฐานทำให้มีความเป็นอยู่อย่างสุขสบาย ไม่เป็นหนี้ และสามารถประกอบกิจการงานได้อย่างสะดวก

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กำหนดให้การประหยัดและออมมีองค์ประกอบ 4 ประการคือ (อ้างถึงในหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, อ้างแล้ว : 74)

1. การประหยัดเงิน หมายถึง การรู้จักวางแผน การใช้จ่ายเงินให้เกิดประโยชน์คุ้มค่ามากที่สุด เหมาะสมกับรายรับ มีการเก็บออมยังความต้องการของคน อันเป็นผลทำให้ใช้เงินอยู่ในขอบเขตที่พอเหมาะพอควร ตัดสินใจใช้เงิน โดยคำนึงถึงประโยชน์ความคุ้มค่าความจำเป็นของคนเองอย่างรอบคอบ ไม่ตระหนี่ถี่เหนียวเกินไป

2. การประหยัดเวลา หมายถึง การรู้จักวางแผนการใช้เวลาของตน ใช้เวลาให้เกิดประโยชน์คุ้มค่ามากที่สุด

3. การประหยัดทรัพยากร หมายถึง การใช้และรักษาวัตถุสิ่งของที่มีอยู่ตามธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุด

4. การประหยัดสิ่งของเครื่องใช้ หมายถึง การรู้จักใช้สิ่งของเครื่องใช้ของคนและส่วนรวมให้เป็นประโยชน์ คุ้มค่ามากที่สุด รักษาและซ่อมแซมสิ่งของเครื่องใช้ ทั้งของคนและของส่วนรวม ให้ใช้งานได้อยู่เสมอ ไม่ใช้จ่ายสิ่งของเครื่องใช้อย่างฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็นด้วยความเคยชิน หรือความสะดวกสบายของคน เช่น ให้ความร่วมมือในการประหยัดไฟฟ้าและน้ำประปาของส่วนรวม

การประหยัดไม่ว่าจะเป็นเงิน เวลา ทรัพยากร และสิ่งของเครื่องใช้ เน้นถึงการใช้อย่างประหยัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด ส่วนการออมเน้นที่การเก็บรักษาให้มีปริมาณหรือจำนวนเพิ่มขึ้น โดยไม่เดือดร้อน การออมทรัพย์เป็นผลดีกับทั้งตนเอง ครอบครัว และประเทศชาติ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้กำหนดว่า การออมทรัพย์ที่ดีควรมีลักษณะต่อไปนี้ (อ้างถึงในหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, อ้างแล้ว : 129-133)

1. เก็บเท่าที่พบจะเก็บได้ ไม่เดือดร้อน ถึงขั้นอดอยากฝืดเคือง

2. เก็บไว้ในที่ปลอดภัย และมีดอกผล เช่น ธนาคาร ประกันชีวิต ฯลฯ

3. ใช้จ่ายเงินเฉพาะที่เห็นว่าเป็นประโยชน์ และเป็นไปตามแผน ไม่ใช้จ่ายเงินในเรื่องไร้สาระหรือไม่จำเป็น หรือถอนออกมาใช้จ่ายง่าย ๆ จะทำให้เงินที่ออมไว้ไม่เพิ่มพูน ทำให้สร้างหลักฐานได้ยาก

การประหยัดและออมตามความหมายข้างต้น คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติได้เสนอแนวทางปฏิบัติ ที่แสดงถึงการมีค่านิยมพื้นฐานด้านการประหยัดและออม ตามประกาศของคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2525 ไว้ดังนี้

1. มีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย
2. มีความพอดีในการละเว้นการฟุ้งเฟ้อที่เกินความสามารถ
3. ใช้ทรัพยากรและเวลาให้เหมาะสมมากที่สุด
4. คำนึงถึงฐานะเศรษฐกิจ ดัดก่อนใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น
5. ไม่ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่ายฟุ่มเฟือย หรือตระหนี่ถี่เหนียวเกินไป
6. จัดงานและพิธีต่าง ๆ โดยใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น
7. เพิ่มพูนทรัพย์ด้วยการเก็บและนำไปทำให้เกิดประโยชน์
8. รู้จักใช้ ดูแลรักษา และบูรณะทรัพย์ทั้งของคนและของส่วนรวม
9. วางแผนการใช้จ่ายให้รอบคอบ มีสัดส่วน และออมไว้บ้านตามสมควร

แนวทางการปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐานการประหยัดและออมที่กล่าวมา กำหนดไว้อย่างละเอียดเป็นข้อ ๆ เพื่อนำไปปฏิบัติได้โดยง่าย เพื่อบรรลุถึงการมีค่านิยมดังกล่าว และส่งผลถึงการปฏิบัติคนในด้านการดำรงชีวิตประจำวันที่สร้างสรรค์ประโยชน์ และอาจมีผลถึงการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจที่มั่นคง

2.2 นโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับการประหยัดและค่านิยมพื้นฐานด้านการประหยัดและออม

ประเทศไทยมีปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม ที่ต้องหาทางแก้ไขอย่างรีบด่วนหลายประการ ดังที่ประวิทย์ ชูกำแหงนิค ได้ยกมากล่าวเป็นตัวอย่างคือ คนไทยจำนวนไม่น้อยกินอยู่เกินฐานะทางเศรษฐกิจของตน การอุปโภค บริโภคฟุ้งเฟ้อ ไม่เหมาะสมกับภาวะเศรษฐกิจของชาติ งานพิธีต่าง ๆ ที่จัดขึ้นทั้งทางภาคเอกชนและรัฐบาล เช่น งานบวช งานแต่งงาน งานศพ งานวันเกิด ฯลฯ เป็นไปอย่างฟุ่มเฟือย เอิกเกริก และใช้เวลามากเกินความจำเป็น นอกจากนี้ยังมีการหมกมุ่นการพนันเครื่องทองของเมาและอบายมุข ในปี พ.ศ. 2527 รัฐบาลจึงกำหนดนโยบาย 4 ประการคือ “ประหยัด นิยมไทย วินัยของชาติ ความสะอาดของบ้านเมือง” ให้หน่วยงานของรัฐถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด สม่าเสมอ และจริงจัง โดยเฉพาะเรื่องของการประหยัดนั้น รัฐบาลถือเป็นนโยบายสำคัญประการแรกสุดที่ต้องส่งเสริมให้คนไทยถือปฏิบัติ โดยมีเป้าหมายให้ประชาชนประหยัดทรัพย์ ประหยัดเวลา และประหยัดพลังงาน ในการนี้รัฐบาลวางแนวทางปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ คือ การพยายามสร้างตัวอย่างที่ดี ปลูกฝังค่านิยมการประหยัด สร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมการประหยัด และใช้ชีวิตเรียบง่ายตามหลักศาสนา วิธีดำเนินการนั้นรัฐบาลจะใช้สื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ เผยแพร่จัดให้มีการสัมมนา ฝึกอบรมใน

หน่วยงานทั้งภาคราชการ เอกชน รวมทั้งสถาบันการศึกษา นอกจากนี้รัฐบาลยังจัดทำเอกสารและคำขวัญเผยแพร่อีกด้วย

ดังนั้นจะเห็นว่า การประหยัดและออมเป็นสิ่งสำคัญที่จะมีส่วนช่วยแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในปัจจุบัน และต้องการการดำเนินงานอย่างจริงจัง หรือต้องการความร่วมมือจากหลายฝ่าย ทั้งภาครัฐบาลและเอกชน

นโยบายของรัฐบาลที่เกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐานด้านการประหยัดและออมนั้น ถือเป็นเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่งที่ควรสร้างให้เกิดขึ้นในตัวตนทุกคน จึงสนับสนุนให้มีการรณรงค์อย่างจริงจัง โดยมีที่มาคือวันที่ 23 พฤศจิกายน 2524 ได้มีประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีเรื่อง นโยบายวัฒนธรรมแห่งชาติ เพื่อเป็นหลักให้หน่วยงานของรัฐและเอกชน รวมทั้งประชาชนร่วมกันรักษาและส่งเสริมวัฒนธรรมอย่างมีเป้าหมายตรงกัน และประสานสอดคล้องกัน คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติโดยคณะกรรมการพัฒนาจิตใจ ได้พิจารณาเห็นว่า การที่จะให้วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิต และการพัฒนาประเทศได้นั้น ประชาชนในชาติจะต้องดำเนินชีวิตตามหลักแห่งคุณธรรม จึงได้ออกประกาศคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติเรื่อง ค่านิยมพื้นฐาน เมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2525 เชิญชวนให้ทุกคนร่วมกันเสริมสร้างปลูกฝังและปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ เสนอให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาความสำคัญผลของการพิจารณาของคณะรัฐมนตรีปรากฏว่า เห็นชอบที่จะสนับสนุนให้มีการปลูกฝังและฟื้นฟูให้เกิดขึ้นในจิตใจของคนไทย จึงได้ประกาศเชิญชวนให้มีการปฏิบัติตามค่านิยม 5 ประการ และถือโอกาสเป็นการฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี ไปพร้อมกัน โดย พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ได้กล่าวปราศรัยถึงนโยบายค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ให้ประชาชนได้รับทราบในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ครบรอบ 200 ปี เมื่อวันที่ 21 เมษายน 2525 นโยบายดังกล่าวมี 5 ประการดังต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2525 : 43)

1. การพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ
2. การประหยัดและออม
3. การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย
4. การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา
5. การมีความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

โดยสรุปแล้ว การประหยัดและออมเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม มีองค์ประกอบ 4 ประการคือ การประหยัดเงิน เวลา ทรัพยากร และสิ่งของเครื่องใช้ ส่วนค่านิยมพื้นฐานด้านการประหยัดและออมคือ ค่านิยมในการรู้จักใช้และเก็บรักษาทรัพย์สิน เวลา ทรัพยากร และสิ่งของเครื่องใช้ทั้งส่วนตนและส่วนรวมตามความจำเป็น ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่าที่สุด

3. ทฤษฎีการขัดเกลาทางสังคม

3.1 ความหมายของการขัดเกลาทางสังคม

แบ็ค เค คับบลิว (Back K.W., 1977 : 20) กล่าวว่า การขัดเกลาทางสังคมเป็นการอบรมให้สมาชิกในสังคมได้เรียนรู้ระเบียบของสังคม โดยเป็นกระบวนการเรียนรู้ของบุคคลตั้งแต่แรกเกิดเกี่ยวกับแบบแผนของ สังคม เพื่อให้บุคคลทราบถึงบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบที่ควรปฏิบัติอย่างถูกต้องเหมาะสม และเป็นที่ยอมรับของบุคคลในสังคมนั้น ๆ

โอลเซน อี (Olsen E., 1968 : 35) กล่าวว่า การขัดเกลาทางสังคมเป็นกระบวนการรวม (Total Process) ซึ่งเป็นแหล่งที่ปัจเจกบุคคลได้อาศัยในการพัฒนาบุคลิกภาพของตน เป็นแหล่งที่สมาชิกได้ฝึกฝนและเรียนรู้ในการเป็นผู้แสดงพฤติกรรมทางสังคม (Social Actor) ซึ่งรวมไปถึงการเรียนรู้ค่านิยม บรรทัดฐาน ความเชื่อ อาชีพ และเทคโนโลยีต่าง ๆ

บรูม และ เซลนิก (Broom and Selznick อ้างถึงใน สุพัตรา สุภาพ , 2536 : 80) กล่าวว่า การขัดเกลาทางสังคม เป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องประสบตั้งแต่เด็กจนเป็นผู้ใหญ่ เป็นหลักในการปฏิบัติ ซึ่งทุกคนต้องเรียนรู้คุณค่า กฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผนของกลุ่มนั้น ๆ วางไว้ เพื่อให้การมีความสัมพันธ์ต่อกันสามารถจะเกิดขึ้นได้ ฉะนั้น การขัดเกลาทางสังคม จึงเป็นวิธีการถ่ายทอดวัฒนธรรม ทำให้บุคคลสามารถปรับตัวเข้ากับวิถีชีวิตที่เป็นระเบียบ และเป็นกระบวนการที่มีอยู่ตลอดไปจนตลอดชีวิตซึ่งจะขาดเสียมิได้ โดยทั่วไปจะเริ่มเรียนตั้งแต่วัยเด็ก โดยเด็กจะเรียนรู้ในการมีส่วนร่วมในชีวิตกลุ่ม (Group Life) และรับคุณค่าของกลุ่มที่เราอยู่กับด้วย ในฐานะเป็นสมาชิกของกลุ่ม และเมื่อเขาร่วมกับกลุ่มใดเขาก็จะต้องเรียนรู้กฎเกณฑ์และคุณค่าของกลุ่มนั้น เป็นการเรียนรู้กฎเกณฑ์ระเบียบแบบแผนใหม่ ๆ และคุณค่าใหม่ ๆ โดยทั่วไปพ่อแม่จะเป็นผู้อบรมที่สำคัญ เพราะพ่อแม่ได้รับการอบรมมาเช่นกันว่า การเป็นพ่อแม่จะต้องมีบทบาท (Role) อย่างไรต่อการเลี้ยงดูบุตร

ถ้ามองในแง่ของแต่ละบุคคล การขัดเกลาทำให้มนุษย์ได้ใช้คุณลักษณะ และขีดความสามารถของตน เพื่อความเจริญเติบโตและการพัฒนาการของตน การอบรมสั่งสอนทำให้อิทธิพลทางชีวภาพมีคุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ ทำให้มนุษย์เกิดความรู้สึกเป็นตัวของตัวเอง (Self) กล่าวคือ มีความรู้สึกในลักษณะประจำตัว สามารถบังคับและกำหนดพฤติกรรม สามารถรับเอาอุดมคติ คุณค่าและความประพฤติต่าง ๆ ได้ เพราะฉะนั้นการขัดเกลาจึงเป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมมนุษย์ และเป็นปัจจัยที่ขาดเสียมิได้ที่ทำให้มนุษย์เกิดความรู้สึกเป็นตัวของตัวเอง คือความรู้สึกว่าคนเป็นคน ซึ่งกล่าวโดยสรุปแล้ว การขัดเกลาทางสังคมคือ การถ่ายทอดวัฒนธรรม และการพัฒนาบุคลิกภาพ

กล่าวได้ว่า การขัดเกลาทางสังคม เป็นกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรม อันเป็นผลรวมของสังคม นับตั้งแต่การเรียนรู้ระเบียบ แบบแผน กฎเกณฑ์สังคม ซึ่งรวมไปถึงระบบความคิด ความเชื่อ ทักษะคติ ค่านิยม แรงจูงใจ บทบาทและพฤติกรรม ซึ่งกระบวนการถ่ายทอดนั้น เริ่มตั้งแต่บุคคลถือกำเนิดมาจนบุคคลนั้นตายไป การขัดเกลาสังคมจะเริ่มต้นที่ครอบครัว และต่อไปก็คือสถาบันอื่น หรือสังคมสิ่งแวดล้อมที่บุคคลนั้นอาศัยอยู่ ดังนั้น หากจุดเริ่มต้นของการขัดเกลาทางสังคมเป็นไปอย่างเหมาะสม และถูกต้องตามความต้องการของสังคม แม้สังคมจะเปลี่ยนแปลงไป บุคคลนั้นก็สามารที่จะดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างดี ทำนองเดียวกัน หากการถ่ายทอดวัฒนธรรมในครอบครัวเกิดข้อบกพร่อง ไม่ว่าจะจากสาเหตุใดก็ตาม ย่อมมีผลถึงสมาชิกในครอบครัวต่อการที่จะปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้ไม่เหมาะสม และบางครั้งอาจกลายเป็นการสร้างปัญหาให้แก่สังคมที่ตนอาศัยอยู่

3.2 องค์ประกอบของการขัดเกลาทางสังคม

บรูม และ เซลนิก (Broom and Selznick อ้างถึงใน สุพัตรา สุภาพ, อ้างแล้ว : 81) ได้กล่าวถึงสิ่งที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการขัดเกลาทางสังคมว่า มีองค์ประกอบ 3 ประการคือ

1. ค่านิยมทางจริยธรรมหรือแบบแผนความประพฤติที่สังคมยอมรับ
2. ผู้ทำหน้าที่ถ่ายทอด
3. ผู้รับการถ่ายทอด

นอกจากนั้น ยังได้กล่าวถึงวิธีการขัดเกลาทางสังคมว่ามี 2 ลักษณะคือ

1. การขัดเกลาโดยตรง (Direct Socialization) เป็นการอบรมในรูปที่ต้องการให้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามระเบียบแบบแผนที่กลุ่มสังคมนั้นกำหนดไว้ ซึ่งการอบรมโดยตรงนี้ ช่วยให้บุคคลได้เรียนอย่างแจ่มแจ้งพอสมควร เพราะเป็นการบอกว่าอะไรควรทำไม่ควรทำ อะไรผิดอะไรถูก ฯลฯ ซึ่งก็นับว่าได้ผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพมาก เนื่องจากมีการชี้ทางและแนะแนวทางในการปฏิบัติแก่บุคคลอย่างจงใจ และเจตนา เพื่อให้บุคคลนั้นสามารถวางตัวได้ถูกต้องและเหมาะสมต่อเหตุการณ์หนึ่ง ๆ

การอบรมโดยตรงนี้ เรามักจะพบเห็นในหมู่ครอบครัว โรงเรียน และวัด เช่น ถ้าเป็นครอบครัวก็จะอบรมสั่งสอนและแนะนำเด็กให้เข้ากับสมาชิก หรือกลุ่มสังคมในรูปของการว่ากล่าว คำว่าบอกเล่า ชมเชย เป็นต้น ส่วนโรงเรียนและวัดจะอบรมเด็กนอกเหนือจากครอบครัว แต่การอบรมของโรงเรียนและวัด อาจจะมีความเป็นทางการมากกว่าครอบครัว เพราะเป็นสถานที่ที่ต้องอบรมคนเป็นจำนวนมาก จึงจำเป็นต้องมีกฎเกณฑ์การอบรมแบบเป็นทางการ และเป็นแบบอบรมสั่งสอนโดยตรง ถ้าทำผิดก็มีการลงโทษเช่นกัน เช่น โรงเรียนจะมีวิชาและการสอนอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย ตามวันเวลาที่กำหนดไว้แล้ว เช่น วันจันทร์ เวลา 8.30 - 9.20 น. เรียนวิชาศีลธรรม เวลา 9.30 - 10.20 น. เรียนวิชาหน้าที่พลเมือง เป็นต้น เป็นการสอนเด็กโดยตรงให้รู้จักทำอะไรตามวันเวลา และเรียนรู้สิ่งที่ทำให้เกิดทักษะและคุณค่าแก่ชีวิตของเด็กนั้น นอกเหนือไปจากพ่อแม่ผู้ปกครอง

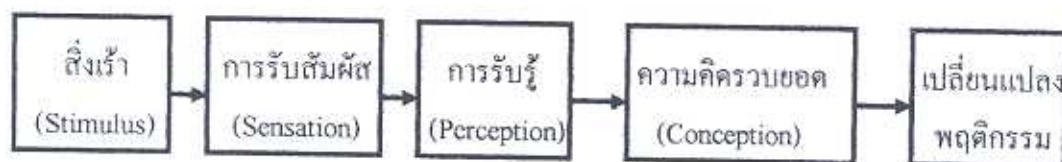
2. การขัดเกลาโดยอ้อม (Indirect Socialization) เป็นการอบรมที่ไม่ประสงค์จะให้ เป็นประโยชน์แก่บุคคลโดยตรง เช่น เราไปในงานเลี้ยงดินเนอร์ ที่มีอุปกรณ์การกินมากมาย และเราไม่ กู้นเคย และเราก็ไม่ทราบว่าจะใช้อะไรก่อนหลัง เราก็เรียนได้จากการดูบุคคลอื่นว่าเขาหยิบอะไรก่อน คือแก้วมือไหน มีด ช้อน เก๋มไหนก่อน เป็นต้น ถ้าเราพยายามเลียนแบบคนที่ทำถูกต้อง เราจะไม่มีวัน หยิบเครื่องใช้ผิดหรือทำอะไรที่ไม่ถูกต้อง หรือในกรณีพ่อแม่ก็เช่นกัน เด็กอาจจะเลียนแบบความ ประพฤติของพ่อแม่โดยไม่รู้ตัว เช่น พ่อแม่ชอบใช้คำหยาบ เด็กก็จะใช้คำหยาบด้วย หรือถ้าเป็นในกลุ่ม เพื่อน เด็กก็จะเลียนแบบการกระทำของเพื่อนเช่นกัน เช่น ถ้าต้องการเล่นด้วยกันก็ต้องอะดุ่มอล่วยกัน ถ้าใครไม่เล่นตามกฎก็จะถูกกีดกันไม่ให้เข้าร่วมกลุ่มด้วย ซึ่งถ้าหากคนยังอยากร่วมกับกลุ่มอยู่อีก ก็ต้อง ปรับตัวเสียใหม่ ให้สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ที่กลุ่มวางไว้

กล่าวโดยทั่วไป การขัดเกลาทางสังคมเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงบุคคลกับสังคมเข้า ด้วยกัน และโดยข้อเท็จจริงการขัดเกลาทางสังคมประกอบไปด้วยกระบวนการย่อย ซึ่งมีลักษณะแตก ต่าง แต่มีความเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน 3 กระบวนการคือ กระบวนการเรียนรู้ (Learning) กระบวนการ ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social interaction) และกระบวนการสื่อสาร (Communication) ซึ่งการดำเนิน งานร่วมกันของกระบวนการนี้ ถือเป็นแก่นสารของการขัดเกลาทางสังคม (พงษ์สวัสดิ์ สวัสดิพงษ์, 2530 : 9-23) ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละกระบวนการย่อย ดังนี้

1) กระบวนการเรียนรู้ (Learning)

กระบวนการเรียนรู้ในทัศนะของนักจิตวิทยา หมายถึง กระบวนการของการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมที่ถาวร หรือค่อนข้างถาวรอันเป็นผลมาจากประสบการณ์หรือการฝึกอบรม ลักษณะ ของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอาจเป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านการกระทำ การรับรู้ การหยั่งเห็น (Insight) แรงจูงใจเพียงอย่างเดียวหนึ่งหรือหลาย ๆ อย่างในเวลาเดียวกัน การเรียนรู้เรื่องใด ๆ ย่อม ประกอบด้วยกระบวนการต่อไปนี้คือ เมื่อมีสิ่งเร้า (Stimulus) มาเร้าอินทรีย์ (Organism) ประสาทจะตื่น ตัวเรียกว่าเกิดการรับสัมผัส (Sensation) แล้วส่งกระแสสัมผัสไปยังประสาทส่วนกลาง ทำให้เกิดการ แปลความหมายเรียกว่าการเรียนรู้ (Perception) เมื่อแปลความหมายแล้วก็จะมีการสรุปผลของการรับรู้ เรียกว่าความคิดรวบยอด (Conception) สามารถเขียนแผนผังได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 2.1 แสดงกระบวนการเรียนรู้

องค์ประกอบสำคัญที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ นักศึกษานักจิตวิทยาได้กล่าวไว้ว่ามี 7 ประการคือ (L.J. Cronbach, 1963 : 72-74)

1. ความมุ่งหมาย หมายถึง สิ่งที่ผู้เรียนหวังว่าจะได้รับ เช่น ความพอใจ ความสนใจ จากผู้อื่น
2. ความพร้อม หมายถึง ความสามารถที่จะเรียนรู้ซึ่งขึ้นอยู่กับระดับวุฒิภาวะ และสติปัญญา
3. สถานการณ์ หมายถึง วัตถุประสงค์ สิ่งของ บุคคลแวดล้อมผู้เรียนรู้
4. การแปลความหมาย หมายถึง สิ่งที่ผู้เรียนรู้พึงเล็งความสนใจไปยังสิ่งต่าง ๆ ที่แวดล้อมเขาอยู่ พิจารณาเชื่อมโยงไปถึงประสบการณ์ที่ผ่านมา และเลือกวิธีการตอบสนองที่คิดว่าจะได้ผลตามความมุ่งหมาย
5. การตอบสนอง หมายถึง การกระทำตามวิธีการที่คาดว่าจะได้ผลดีที่สุด ในสถานการณ์นั้น
6. ผลที่ตามมา หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากการตอบสนอง ซึ่งผลที่เกิดขึ้นอาจตรงกับความคาดหวัง หรือตรงข้ามกับความคาดหวังก็ได้
7. ปฏิกริยาต่อความผิดหวัง หมายถึง ความผิดหวังที่เกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนรู้ไม่สามารถสนองความต้องการได้ หรือไม่เป็นไปตามความคาดหวัง ซึ่งผู้เรียนรู้อาจลองใช้วิธีการอื่น ๆ ที่คิดว่าจะสำเร็จหรืออาจล้มเลิกความมุ่งหมายเดิมก็ได้

2) กระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Interaction)

การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม หมายถึง ปึงเจกบุคคลก่อพฤติกรรมที่มุ่งให้บุคคลอื่นรับรู้หรือตอบโต้การกระทำของตนเอง (วรพล พรหมิกบุตร, 2531 : 34)

การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เกี่ยวข้องกับการส่งอิทธิพลซึ่งกันและกัน (โดยไม่จำเป็นต้องเท่าเทียมกันเสมอไป) ระหว่างบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป การปฏิสัมพันธ์เกิดขึ้นเมื่อบุคคลแต่ละคนรับฟัง การตอบสนอง หรือการตอบสนองที่คาดล่วงหน้าได้ของคนอื่นเพื่อประกอบการกำหนดการกระทำของตนเอง

กระบวนการปฏิสัมพันธ์มี 2 ประเภทคือ (J.N.Charon อ้างถึงใน วรพล พรหมิกบุตร, อ้างแล้ว : 34)

1. กระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางเดียว (One-Way) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจบังคับ (Coercion) การเอารัดเอาเปรียบ (Exploitation) การเลียนแบบ (Modeling) และการชี้แนะ (Suggestion) เช่น การปฏิสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูก เด็กกับผู้ใหญ่

2. กระบวนการปฏิสัมพันธ์สองแนวทาง (Two-Way) เช่น การร่วมมือกันและการขัดแย้ง ซึ่งอิทธิพลจะไม่มีลักษณะตกอยู่กับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแต่ฝ่ายเดียว

3) กระบวนการสื่อสาร (Communication)

กระบวนการสื่อสารและการขัดเกลาทางสังคม มีความเกี่ยวเนื่องกันชัดเจน มีผู้กล่าว
ว่า “ความสำคัญของการสื่อสารในการศึกษากระบวนการทางสังคม” (โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขัดเกลาทาง
สังคม) จะเป็นสิ่งที่ขาดต่อการเน้นหนักมากเกินความเป็นจริง เพราะว่าการสื่อสารเป็นเครื่องมือหรือตัว
กลาง ซึ่งบุคคลหนึ่งมีอิทธิพลต่ออีกคนหนึ่ง และในทางกลับกันได้รับอิทธิพลจากคน ๆ นั้น ทำให้การ
ปฏิสังสรรค์เป็นไปได้ มนุษย์ดำรงตนเองอยู่ได้ก็ด้วยการสื่อสาร

นอกจากนั้นการขัดเกลาทางสังคมยังเกี่ยวข้องกับสถาบันต่าง ๆ ในสังคม ซึ่งทำหน้าที่
เป็นตัวแทนในการขัดเกลา หรือการเรียนรู้ทางสังคม (อำนาจ ทะพิงค์แก และ ชยันต์ วรรธนะภูติ, 2522 :
29-33) ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน ศาสนา และสื่อมวลชน แต่ละสถาบันมีบทบาทที่เชื่อมโยงและส่งเสริม
ซึ่งกันและกันกล่าวคือ

ครอบครัว เป็นสถาบันทางสังคมแรกที่ทำหน้าที่ปลูกฝังและถ่ายทอด (Internalize and
Transmit) จริยธรรมและค่านิยมให้แก่สมาชิกในปฐมวัย ในบางกรณีอาจจะทำหน้าที่นี้ไปจนกระทั่ง
สมาชิกผ่านพ้นวัยนี้ไป จนเป็นผู้ใหญ่ในสังคมด้วย พ่อแม่หรือสมาชิกผู้ใหญ่ในครอบครัว จะทำหน้าที่
ปลูกฝังอบรม โดยตรงเป็นครั้งคราว หรืออาจทำตัวเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่สมาชิกผู้เยาว์โดยทางตรงและ
ทางอ้อม แต่มิได้หมายความว่าทุกครอบครัวจะทำหน้าที่ได้เหมือนกัน และถ่ายทอดจริยธรรมค่านิยม
แบบเดียวกันเสมอไป

โรงเรียน มีวิธีปลูกฝังจริยธรรมโดยมีหลักสูตรบทเรียนที่แน่นอน มีวิธีการปลูกฝัง ถ่าย
ทอด และประเมินผลอย่างมีระบบ ประการแรกนักเรียนมีโอกาสได้เรียนรู้ค่านิยมทางจริยธรรมจาก
กิจกรรมนอกหลักสูตร และจากเพื่อนนักเรียนมีโอกาสได้เรียนรู้ค่านิยมทางจริยธรรม จากกิจกรรมนอก
หลักสูตร และจากเพื่อนนักเรียนด้วยตนเอง ประการที่สอง ด้วยระเบียบและเงื่อนไขของโรงเรียนที่นัก
เรียนต้องปฏิบัติ เช่น นักเรียนต้องมาโรงเรียนตรงเวลา ต้องทำงานที่ครูมอบหมายให้เสร็จด้วยตนเอง
ต้องสอบแข่งขัน ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ และได้รับการปลูกฝังค่านิยมทางจริยธรรม โดยไม่ต้องอาศัย
หลักสูตรหรือบทเรียน จึงเป็นอิทธิพลที่เกิดขึ้นโดยไม่ตั้งใจ (Unintended Effects) ที่มีผลต่อการปลูกฝัง
ค่านิยมของนักเรียนอย่างมาก

ในปัจจุบัน โรงเรียนได้นำหลักสูตรการเรียนการสอนซึ่งปลูกฝังให้นักเรียนเห็นความ
สำคัญของการประหยัด ให้แก่นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย โดยแทรกเนื้อหาด้
กล่าวลงในวิชาสังคมศึกษา พระพุทธศาสนา และจริยธรรมกับบุคคล เป็นการปลูกฝังค่านิยมทาง
จริยธรรมให้นักเรียน

ศาสนา สถาบันทางศาสนานับว่าเป็นสถาบันที่รับผิดชอบโดยตรงในการปลูกฝังจริยธรรมในสังคม ทางสังคมสถาบันนี้มีอิทธิพลในการควบคุมให้คนปฏิบัติตามแบบแผนจริยธรรม โดยมีบทลงโทษด้วย ในบางสังคมแม้ว่าสถาบันนี้จะมีความผูกพันใกล้ชิดกับคนในสังคมตั้งแต่เกิดจนตาย แต่หาได้มีอิทธิพลในการปลูกฝังจริยธรรมและค่านิยมเท่าที่ควรไม่ นั่นคือถ้าสมาชิกของสังคมไม่เข้าวัด ฟังเทศน์หรือไม่บวชเรียน การปลูกฝังค่านิยมจริยธรรมและค่านิยมโดยผ่านสถาบันนั้นก็ไม่เกิดขึ้น

สื่อมวลชน เป็นสถาบันอีกแห่งหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการปลูกฝังจริยธรรมและค่านิยม สื่อมวลชน ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ สามารถปลูกฝังค่านิยมทางจริยธรรมโดยตรง ในลักษณะของการให้บทเรียน ซึ่งอาจจะมาในรูปของบทความ ข้อคิดเห็น นวนิยาย ภาพล้อ บทกวี บทเพลงที่ปลูกเร้าให้เกิดค่านิยมทางจริยธรรมและค่านิยม ฉะนั้น แม้ว่าหน้าที่หลักของสื่อมวลชนคือ การเสนอข่าว ส่วนการปลูกฝังจริยธรรมและค่านิยมเป็นหน้าที่รองก็ตาม ก็ไม่ควรจะละเลยการทำหน้าที่อันสำคัญในการปลูกฝังจริยธรรมและค่านิยมไปด้วย

จากทฤษฎีกระบวนการจัดการทางสังคม เด็กจะได้รับการจัดการทั้งทางตรงและทางอ้อมจากสภาพแวดล้อมของตน โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งเป็นสิ่งที่เด็กได้เกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม กระบวนการปฏิสังสรรค์ทางสังคม ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป และกระบวนการสื่อสาร โดยอาจได้รับอิทธิพลจากบุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ ในการจัดการทางสังคมนั้นจะมีความเกี่ยวข้องกับสถาบันทางสังคมที่สำคัญ ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน ศาสนา และสื่อมวลชน สถาบันดังกล่าวจะปลูกฝังจริยธรรม ถ่ายทอดค่านิยมต่าง ๆ ให้แก่เด็ก ซึ่งเด็กจะเกิดการเรียนรู้สิ่งเหล่านี้ได้โดยไม่รู้ตัว

3.3 การปลูกฝังค่านิยมให้กับเยาวชนไทย

สมพร เทพสิทธา (2525 : 3) ได้สรุปสิ่งที่เกี่ยวข้องกับปลูกฝังค่านิยมให้กับเยาวชนไทย ได้แก่

1. พ่อแม่ พ่อแม่ซึ่งถือว่าเป็นครูคนแรกของลูก จะต้องถือเป็นหน้าที่ในการอบรมปลูกฝังค่านิยมที่ดีให้แก่ลูก
2. ครูอาจารย์ ครูอาจารย์ทุกคนจะต้องเอาใจใส่อบรมสั่งสอน เพื่อปลูกฝังค่านิยมที่ดีให้แก่แก่นักเรียน แม้ว่าครูอาจารย์จะไม่ได้สอนวิชาศีลธรรมหรือสังคมศึกษา ก็ควรหาเวลาอบรมสั่งสอนนักเรียนให้มีคุณธรรมและค่านิยมที่ดี เพราะครูทุกคนมีหน้าที่ที่สำคัญ 2 ประการ ประการแรกคือ สั่งสอนนักเรียนให้มีความรู้ ความสามารถ เพื่อให้เป็นเครื่องมือในการประกอบอาชีพ ประการที่สองคือ อบรมนักเรียนให้มีความดีเพื่อเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิต เป็นต้น การปลูกฝังค่านิยมที่ดีแก่นักเรียน ครูจะต้องทำทั้งโดยคำพูดและการกระทำ การปลูกฝังค่านิยมที่ได้ผลที่สุดคือ การกระทำ เพราะนักเรียนมักทำตามความประพฤติและการกระทำของครู ฯลฯ

3. พระสงฆ์ พระสงฆ์มีบทบาทอย่างสำคัญในการที่จะปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่ดีให้แก่เยาวชน เพราะพระสงฆ์เป็นที่เคารพของประชาชน เป็นผู้นำของชุมชน โดยเฉพาะในชนบท โรงเรียนหลายแห่งยังตั้งอยู่ในวัด พระสงฆ์จึงควรสนใจในการปลูกฝังค่านิยม และค่านิยมที่ดีแก่เยาวชนให้มากยิ่งขึ้น

4. กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการมีบทบาทสำคัญยิ่ง ในการปลูกฝังค่านิยมให้แก่เยาวชนไทย เพราะกระทรวงศึกษาธิการมีหน้าที่ความรับผิดชอบในเรื่องการศึกษา เรื่องศาสนา และวัฒนธรรม เป็นผู้ควบคุมดูแลโรงเรียนและครูทั่วประเทศ ตลอดจนหลักสูตรการศึกษา จัดทำหนังสือที่ใช้ในการเรียนการสอน ในการปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่ดีแก่เยาวชน กระทรวงศึกษาธิการจะปรับปรุงหลักสูตรเกี่ยวกับจริยศึกษาให้เหมาะสม โดยมีจุดมุ่งหมายให้นักเรียนมีศรัทธาเลื่อมใสในศาสนา มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับศาสนา มีคุณธรรมและค่านิยมที่ต้องการที่เหมาะสมแก่วัยของเยาวชน และสถานการณ์ปัจจุบัน

5. สื่อมวลชน สื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ มีอิทธิพลอย่างสำคัญต่อจิตใจและความประพฤติของเยาวชน อาจจะทำให้เยาวชนมีจิตใจสูงขึ้น มีความประพฤติดีงาม มีค่านิยมที่พึงประสงค์ หรืออาจจะทำให้เยาวชนมีจิตใจ หรือความประพฤติเสื่อมลง มีค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์

เนื่องจากสื่อมวลชนมีอิทธิพลอย่างสำคัญ มีความรับผิดชอบต่อสังคม สื่อมวลชนจึงควรมีบทบาทในการปลูกฝังคุณธรรม และค่านิยมที่ดีให้แก่เยาวชนให้มากยิ่งขึ้น เช่น ช่วยเผยแพร่คุณธรรมและค่านิยมที่ดี ต่อต้านค่านิยมที่ไม่ดี ส่งเสริมยกย่องผู้ที่กระทำความดี ไม่ยกย่องคนที่มีความประพฤติเสื่อมเสียไม่เหมาะสม แม้จะเป็นคนที่มีอำนาจวาสนาและทรัพย์สินสมบัติ สถานีโทรทัศน์ควรจัดให้มีรายการที่ส่งเสริมคุณธรรม และค่านิยมที่ดีให้มากยิ่งขึ้น ควรดเนินภาพยนตร์และรายการที่มีผลเสียต่อความประพฤติและจิตใจของเยาวชน ที่จะทำให้เยาวชนยึดถือค่านิยมที่ผิด ไม่พึงประสงค์

6. ผู้มีอำนาจและผู้ใหญ่ในบ้านเมือง ผู้มีอำนาจและผู้ใหญ่ในบ้านเมือง ควรประพฤติปฏิบัติให้เป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่เยาวชน

7. รัฐบาล รัฐบาลมีบทบาทสำคัญยิ่งในการที่จะปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่ดีให้แก่เยาวชน เช่น โดยการสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีและขจัดสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดี เพราะสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลอย่างสำคัญต่อจิตใจ ความประพฤติ และค่านิยมของเยาวชน

จากแนวคิดดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การปลูกฝังค่านิยมให้กับเยาวชนไทยนั้น มีความเกี่ยวข้องกับบุคคลหลาย ๆ ฝ่ายในสังคม ซึ่งบุคคลหรือกลุ่มคนดังกล่าวเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อเยาวชน ในการปลูกฝังค่านิยม คุณธรรม และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชน การอบรมสั่งสอนของพ่อแม่ ครูอาจารย์ พระสงฆ์ จะเป็นผู้ที่อบรมสั่งสอนและปลูกฝังค่านิยมแก่เยาวชน และประพฤติปฏิบัติตนเป็นแนวทางแก่เยาวชนโดยตรง ส่วนกระทรวงศึกษาธิการ สื่อมวลชน ผู้มีอำนาจและผู้ใหญ่ในบ้านเมือง และรัฐบาล

จะเป็นบุคคลหรือกลุ่มคนที่อยู่ในสภาพแวดล้อมของเยาวชน เป็นผู้ที่ปลูกฝังค่านิยมต่าง ๆ โดยผ่านสื่อต่าง ๆ ซึ่งพฤติกรรมเหล่านั้นจะมีอิทธิพลสำคัญต่อการประพฤติปฏิบัติตาม

4. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 ผลงานวิจัยเกี่ยวกับทัศนคติและค่านิยมการประหยัดของวัยรุ่น

ประเสริฐ ชูสิงห์ (2517) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาค่านิยมทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตการศึกษา 2” พบว่า การเลือกค่านิยมทางสังคมของนักเรียนด้านความรับผิดชอบ ความอดทน ความกตัญญู ความรักในชีวิตครอบครัว ระบบอาวุโส การใช้สิทธิ การประหยัด ความซื่อสัตย์สุจริต ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นักเรียนที่มีผู้ปกครองที่มีอาชีพต่างกัน เลือกค่านิยมทางสังคมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

วิระวรรณ อามระดิษ (2522) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร” พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมระหว่างนักเรียนชายและหญิง ไม่แตกต่างกันในด้านความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความกตัญญู ความมีระเบียบวินัย ความอดทน ความยุติธรรม ความอดสาหัส การประหยัดและออม การเคารพอาวุโส นักเรียนที่บิดามารดามีฐานะทางเศรษฐกิจ การศึกษา อาชีพ ที่อยู่อาศัย และลักษณะการอบรมเลี้ยงดูบุตรต่างกัน มีความคิดเห็นต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2523) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ค่านิยมและความคาดหวังของเยาวชนไทย” พบว่า ค่านิยมของเยาวชนไทยที่ได้รับความสำคัญสูงสุดคือ ความมั่นคงปลอดภัย รองลงไปคือ การช่วยเหลือและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ความสามารถ ความเป็นอิสระแก่ตัว ส่วนเรื่องมรดกนั้น นักเรียนให้ความสำคัญน้อยที่สุด

ชฎาพร พัชรชัยเรฐียร (2525) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษา ในกรุงเทพมหานคร” พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่เห็นด้วยอย่างยิ่งกับการประหยัด นักเรียนมีความเห็นว่าควรเก็บออมเงินที่ได้รับจากผู้ปกครอง และใช้จ่ายเงินอย่างประหยัด ไม่เห็นด้วยกับความฟุ่มเฟือยและฟุ้งเฟ้อ

ธารทิพย์ สมบูรณ์ (2526) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การแพร่กระจายค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในกรุงเทพมหานคร ศึกษาโดยบทบาทของการสื่อสารในครอบครัว การสื่อสารในโรงเรียน และการสื่อสารมวลชน” พบว่า ปัจจัยต่าง ๆ ที่จะมึผลต่อการมีความรู้ทัศนคติ และการนำไปปฏิบัติในเรื่องค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ซึ่งมีการประหยัดและอ้อมเป็นค่านิยมประการหนึ่ง ปรากฏว่า การอบรมสั่งสอนบุตรของบิดามารดาแบบเน้นที่บิดามารดา จะอบรมให้มีความสัมพันธ์กับผู้อื่นในสถานการณ์ต่าง ๆ มีความกลมกลืนในสังคม เคารพอำนาจในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ไม่ได้เถียงผู้อาวุโสและผู้มีประสบการณ์มากกว่า ไม่ทำทนายผู้อื่น หลีกเลียงการทำให้เกิดความยุ่งยากมากที่สุด ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์มากที่สุดต่อการมีความรู้ในเรื่อง ค่านิยมพื้นฐานด้านการประหยัดและอ้อมในทิศทางตรงกันข้าม การอบรมสั่งสอนบุตรของบิดามารดาแบบเน้นให้เด็กได้เรียนรู้ เข้าใจการแสดงออกของบุคคลต่าง ๆ มีเหตุผลในการโต้เถียงกับผู้อื่น มีการแสดงความคิดเห็น ตัดสินใจด้วยตนเอง ย้ำความกลมกลืนต่อผู้อื่นน้อย ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์มากที่สุดในกรณีทัศนคติ และการนำไปปฏิบัติเรื่องค่านิยมพื้นฐานด้านการประหยัดและอ้อมในทิศทางเดียวกัน

ปิ่นสุวรรณ เติสยานนท์ (2526) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐานเรื่องการประหยัดและอ้อม การมีระเบียบวินัยและการเคารพกฎหมายของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตกรุงเทพมหานคร” พบว่า ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐานเรื่องการประหยัดและอ้อมของนักเรียนอยู่ในระดับพึงประสงค์ โดยนักเรียนหญิงมีระดับความคิดรวบยอดสูงกว่านักเรียนชาย

สุดดี จิระวัฒนกิจ (2526) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาพัฒนาการด้านการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม ตามคุณลักษณะค่านิยมพื้นฐานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ในเขตการศึกษา 1” พบว่า พัฒนาการด้านการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนในคุณลักษณะทางจริยธรรม 3 ลักษณะคือ การพึ่งตนเอง ความรับผิดชอบ การประหยัดและอ้อม อยู่ในระดับจริยธรรมขั้นที่ 5 ส่วนคุณลักษณะทางจริยธรรมเกี่ยวกับความขยันหมั่นเพียร การมีระเบียบวินัย และเคารพกฎหมาย อยู่ในระดับจริยธรรมขั้นที่ 4 เป็นจำนวนมากที่สุด

ชุตินาถ รัตนจรณะ (2527) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการของนักศึกษาปริญญาตรี ในวิทยาลัยครูภาคกลาง” พบว่า นักศึกษาวิทยาลัยครูภาคกลางโดยส่วนรวม มีค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการอยู่ในเกณฑ์สูงกว่าระดับปานกลางเล็กน้อย ยกเว้นค่านิยมด้านการประหยัดและอ้อมอยู่ในระดับปานกลาง และต่ำกว่าค่านิยมด้านอื่น ๆ ทุกด้าน นักศึกษาหญิงมีค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการสูงกว่านักศึกษาชายทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการ

เรียนสูงมีค่านิยมด้านการประหยัดและออม ไม่แตกต่างจากนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนค่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักศึกษาที่มีระดับชั้นเรียนสูงมีค่านิยมพื้นฐาน 4 ประการแตกต่างจากนักศึกษาที่มีระดับชั้นเรียนต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นด้านการประหยัดและออม ไม่แตกต่างกัน

เขาวนัประภา เชื้อสาธุชน (2527) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตจังหวัดอุบลราชธานีและยโสธร" พบว่า ค่านิยมพื้นฐานด้านการประหยัดและออม ระหว่างนักเรียนซึ่งผู้ปกครองมีอาชีพต่างกันมาก ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สมเกียรติ ต้นสกุล (2527) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ค่านิยมอันควรแก่การปฏิบัติ : ศึกษากรณีเฉพาะค่านิยมพื้นฐาน ตามคำประกาศของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ" พบว่าความโน้มเอียงของประชาชนที่จะปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐาน 4 ประการ พบตัวแปรสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการประหยัดและออม คือ

- 1) ชุมชนที่อยู่อาศัย ผู้ที่อยู่ในเขตเทศบาล มีความโน้มเอียงมากที่สุดที่จะปฏิบัติตามค่านิยมด้านการวางแผนการใช้จ่ายให้รอบคอบเป็นสัดส่วนและออม ส่วนผู้ที่อยู่นอกเขตเทศบาล มีความโน้มเอียงมากที่สุดที่จะปฏิบัติตามค่านิยมการรู้จักใช้ ดูแลรักษาบุรณะทรัพย์ของตนและส่วนรวม
- 2) ช่วงอายุ ผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 35 ปี มีความโน้มเอียงมากที่สุดที่จะปฏิบัติตามค่านิยมความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย ส่วนผู้ที่มีอายุเกินกว่า 35 ปี มีความโน้มเอียงมากที่สุดที่จะปฏิบัติตามค่านิยมการเพิ่มพูนทรัพย์ ด้วยการเก็บและนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์
- 3) อาชีพ ผู้ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีความโน้มเอียงมากที่สุดที่จะปฏิบัติตามค่านิยมการเพิ่มพูนทรัพย์ด้วยการเก็บ ส่วนผู้ประกอบอาชีพที่ไม่ใช่เกษตรกรรมมีความโน้มเอียงมากที่สุดที่จะปฏิบัติตามค่านิยมความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย
- 4) ระดับการศึกษา ผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่ามัธยมศึกษา มีความโน้มเอียงมากที่สุดที่จะปฏิบัติตามค่านิยมการเก็บ และนำทรัพย์ไปทำให้เกิดประโยชน์ ส่วนผู้ที่การศึกษาระดับมัธยมศึกษาขึ้นไป มีความโน้มเอียงมากที่สุดที่จะปฏิบัติตามค่านิยมการมีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย
- 5) ประสบการณ์การอ่านหนังสือพิมพ์ ผู้ที่มีประสบการณ์การอ่านหนังสือพิมพ์ มีความโน้มเอียงมากที่สุดในการปฏิบัติตามค่านิยม การเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย ส่วนผู้ที่ไม่ม่ประสบการณ์การอ่านหนังสือพิมพ์ มีความโน้มเอียงมากที่สุดที่จะปฏิบัติตามค่านิยมในการจัดงาน และพิธีต่าง ๆ โดยใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น

ตราวุฒิ ศุวรินทร์ (2529) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ตัวแปรที่จำแนกกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตกรุงเทพมหานคร ที่มีค่านิยมพื้นฐานด้านการประหยัดและออมแตกต่างกัน” พบว่า ตัวแปรที่สามารถอธิบายความแตกต่างระหว่างกลุ่มนักเรียน ที่มีค่านิยมพื้นฐานด้านการประหยัดและออมแตกต่างกันได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มี 7 ตัวแปร จากที่ทำการศึกษาทั้งหมด 10 ตัวแปร เรียงตามลำดับความสำคัญดังนี้ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประหยัดและออม บทบาทของสื่อมวลชน การอบรมสั่งสอนของครู การอบรมสั่งสอนของผู้ปกครอง ความคาดหวังของนักเรียนเกี่ยวกับชีวิตอนาคต ชีวิตประจำวันของคนในชุมชนที่นักเรียนอาศัยอยู่ และอาชีพของผู้ปกครอง

อาพันธ์ พงศ์เสาวภาคย์ (2529) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “คุณลักษณะค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดอุทัยธานี” พบว่า นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีคุณลักษณะ ในการปฏิบัติตนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในเรื่อง การพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร มีความรับผิดชอบ การปฏิบัติตามคุณธรรมศาสนา และความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ และไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในเรื่อง การประหยัดและออม และการมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย

ผลงานวิจัยเกี่ยวกับทัศนคติและค่านิยมการประหยัดของวัยรุ่นดังกล่าว มีข้อค้นพบทั้งเหมือนและแตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยด้านอาชีพของผู้ปกครอง ประเสริฐ ชูสิงห์ (2517) และ เขาวนัประภา เชื้อสารุชน (2527) พบว่า ผู้ปกครองที่มีอาชีพแตกต่างกัน ไม่มีผลต่อความแตกต่างของค่านิยมทางสังคมของเด็กนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่วิระวรรณ อามระดิษ (2522) พบว่า สถานภาพครอบครัวของบิดามารดาที่แตกต่างกัน ทำให้ค่านิยมทางจริยธรรมของเด็กนักเรียนมีความแตกต่างกัน นอกจากนี้ ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2523) และ หุสดี จีระวัฒนกิจ (2526) ยังพบว่านักเรียนให้ความสำคัญต่อการประหยัดน้อย ในขณะที่ชฎาพร พัทธรัณฐิธร (2525) ชูตินาถ รัตนจรณะ (2527) และ ปิ่นสุวรรณ เติสยานนท์ (2526) พบว่านักเรียนให้ความสำคัญแก่การประหยัดในระดับปานกลางถึงระดับสูง

4.2 ผลงานวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการประหยัดของวัยรุ่น

พงษ์เทพ มนัสตรง (2527) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทของผู้ปกครองตามการรับรู้ของตนเองในการปลูกฝังค่านิยมอันพึงประสงค์ ให้แก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1” พบว่า ผู้ปกครองที่มีอาชีพต่างกันมีบทบาทในการปลูกฝังค่านิยมแตกต่างกัน นอกจากนี้ยังชี้ให้เห็นว่า เด็กจะเลียนแบบผู้ปกครอง ในการตอบสนองสิ่งเร้า

วิชิต อิศระวิริยกุล (2527) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การทดลองสอนการประหยัดแก่เด็กที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญาต่างกัน โดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์” พบว่า กลุ่มที่สอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์และวิธีสอนแบบธรรมดา มีความรู้ความเข้าใจ และทัศนคติต่อการประหยัดเพิ่มขึ้นจากเดิม และกลุ่มที่สอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ มีความรู้ความเข้าใจเรื่องการประหยัดไม่แตกต่างจากกลุ่มที่สอนแบบธรรมดา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่จะแตกต่างกันในเรื่องทัศนคติต่อการประหยัดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนเด็กที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญาต่างกัน มีการรับรู้คุณธรรมเรื่องการประหยัดไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และกลุ่มที่สอนโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ มีความทนของการเรียนรู้มากกว่าวิธีการสอนแบบธรรมดา

ศรินยา ชัยเพียรเจริญกิจ (2530) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ผลการใช้เทคนิคแม่แบบที่มีต่อการประหยัดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนชลกันยานุกูล จังหวัดชลบุรี” พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ที่ได้รับการสอนโดยใช้เทคนิคแม่แบบเรื่องการประหยัด มีการประหยัดสูงเกินกว่าเดิมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้เทคนิคแม่แบบ มีการประหยัดสูงเกินกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

พวงพยอม ชิตทอง (2536) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ผลของการใช้สถานการณ์จำลองที่มีต่อการประหยัดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเชียงใหม่คริสเตียน จังหวัดเชียงใหม่” พบว่า นักเรียนที่ได้รับการใช้สถานการณ์จำลองทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีการประหยัดสูงเกินกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลงานวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการประหยัดของวัยรุ่นดังกล่าว พงษ์เทพ มณีตรง (2527) ค้นพบว่าครอบครัวและโรงเรียน มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการประหยัดของนักเรียน เนื่องจากเด็กจะเลียนแบบผู้ปกครอง และวิชิต อิศระวิริยกุล (2527) ศรินยา ชัยเพียรเจริญกิจ (2530) และพวงพยอม ชิตทอง (2536) พบว่าการสอนโดยมีเทคนิคการสอนรูปแบบต่าง ๆ จะทำให้เด็กมีความรู้ความเข้าใจ และมีพฤติกรรมการประหยัดที่สูงเกินกว่าเดิม

4.3 ผลงานวิจัยเกี่ยวกับสื่อมวลชน

บำรุง สุขพรรณ (2525) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทของสื่อมวลชนในการเผยแพร่และปลูกฝังค่านิยมที่พึงประสงค์ต่อเยาวชนไทย” พบว่า

- 1) สื่อบุคคล ช่วยส่งเสริมความรู้ และปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมมากที่สุด ร้อยละ 99.80
- 2) สื่อประเภทโทรทัศน์ ช่วยส่งเสริมความรู้ ปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมมากที่สุด ร้อยละ 99.40
- 3) สื่อประเภทวิทยุ ช่วยส่งเสริมความรู้ ปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมมากที่สุด ร้อยละ 99.00
- 4) สื่อประเภทหนังสือพิมพ์ ช่วยส่งเสริมความรู้ ปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมปานกลาง ร้อยละ 80.00
- 5) สื่อประเภทภาพยนตร์ ช่วยส่งเสริมความรู้ ปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมน้อย ร้อยละ 67.00
- 6) สื่อประเภทนิตยสารและสิ่งพิมพ์ ช่วยส่งเสริมความรู้ ปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมน้อย ร้อยละ 50.00
- 7) สื่อประเภทโปสเตอร์ ส่งเสริมความรู้ ปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมน้อยที่สุด ร้อยละ 30.00
- 8) สื่อประเภทแผ่นปลิว ช่วยส่งเสริมความรู้ ปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมน้อยที่สุด ร้อยละ 10.00

พิมลพรรณ สุทธิวงศ์ (2536) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การรับทราบข่าวสารจากสื่อมวลชนกับการรับทราบข่าวสารการรณรงค์จากสื่อมวลชน จิตสำนึก และการมีส่วนร่วมในการใช้น้ำอย่างประหยัดของประชาชน ในเขตกรุงเทพมหานคร” พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับทราบข่าวสารทั่วไปจากสื่อมวลชนในระดับปานกลาง รับทราบข่าวสารการรณรงค์จากสื่อมวลชนในระดับสูง มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการใช้น้ำอย่างประหยัดในระดับสูง พฤติกรรมการรับข่าวสารทั่วไปจากสื่อมวลชน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการรับข่าวสาร การรณรงค์จากสื่อมวลชน พฤติกรรมการรับข่าวสารการรณรงค์จากสื่อมวลชน ไม่มีความสัมพันธ์กับจิตสำนึกในการใช้น้ำอย่างประหยัด และไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการใช้น้ำอย่างประหยัด และจิตสำนึกในการใช้น้ำอย่างประหยัด มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมในการใช้น้ำอย่างประหยัด

ศศิวิมล ปาลศรี (2538) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมการใช้พลังงานไฟฟ้าอย่างประหยัด ของเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ และเอกชน ในเขตกรุงเทพมหานคร” พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพแตกต่างกัน มีพฤติกรรมการใช้พลังงานไฟฟ้าอย่างประหยัดแตกต่างกัน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับทราบข่าวสารทั่วไปจากสื่อมวลชนในระดับปานกลาง ข่าวสารการณรงค์จากสื่อมวลชนในระดับต่ำ และมีความรู้และพฤติกรรมการใช้พลังงานไฟฟ้าอย่างประหยัดในระดับสูง มีทัศนคติเชิงบวกต่อการใช้พลังงานไฟฟ้าอย่างประหยัด พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารการณรงค์จากสื่อมวลชน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมใช้พลังงานไฟฟ้าอย่างประหยัด ความรู้เกี่ยวกับการใช้พลังงานไฟฟ้าอย่างประหยัด ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติและพฤติกรรมใช้พลังงานไฟฟ้าอย่างประหยัด

ภัทณิดา พันธุเมสน (2536) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากสื่อมวลชนของนักเรียนในโรงเรียนสตรี นนทบุรี” พบว่า นักเรียนโรงเรียนสตรี นนทบุรี ผู้ที่มีการเปิดรับสื่อมวลชนในปริมาณที่สูง มีการเปิดรับสื่อมวลชนจำนวน 10 สื่อ สื่อที่เปิดรับมากที่สุดคือ โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือการ์ตูน เทปเพลง เป็นต้น เนื้อหาที่เปิดรับอันดับ 1 ประเภทบันเทิง อันดับ 2 ประเภทข่าว และอันดับสุดท้ายคือ ประเภทความรู้ และในการเปิดรับสื่อมวลชนของนักเรียนได้สนองตอบต่อความจำเป็น 4 ประการ โดยสนองความต้องการด้านอารมณ์มากที่สุด รองลงมาได้แก่ ความต้องการสร้างความมั่นใจ และสถานภาพของนักเรียน อันดับ 3 คือ ความต้องการข่าวสารความรู้ อันดับ 4 คือ ความต้องการหลีกเลี่ยงจากสภาพความเป็นจริงชั่วขณะ ซึ่งความต้องการทั้ง 4 ข้อนี้ เกิดจากความต้องการทางด้านจิตใจและสังคมของนักเรียน

ผลงานวิจัยเกี่ยวกับสื่อมวลชน ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมประหยัดของวัยรุ่นดังกล่าว มีข้อค้นพบจาก บำรุง สุขพรรณ (2525) และ ภัทณิดา พันธุเมสน (2536) ว่า สื่อมวลชนที่นักเรียนให้ความสนใจเปิดรับมากที่สุดคือสื่อโทรทัศน์ และ วิทยุ ส่วนสื่อไปสเคอร์นั้นนักเรียนให้ความสนใจน้อย ส่วนพิมพ์พรรณ สุทธิวงศ์ (2536) และ ศศิวิมล ปาลศรี (2538) พบว่าสื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการประหยัดในระดับปานกลาง

5. กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

จากแนวคิดทฤษฎีที่ได้กล่าวมาทั้งหมด ผู้วิจัยได้สรุปเพื่อนำมาใช้กำหนดตัวแปรในการวิจัยดังนี้

1. ตัวแปรอิสระ กำหนดให้ปัจจัยภูมิหลังด้านครอบครัว กระบวนการขัดเกลาทางสังคม และทัศนคติในเรื่องการประหยัด เป็นตัวแปรอิสระ กำหนดให้มีการวัดระดับดังต่อไปนี้

1.1 ปัจจัยภูมิหลังด้านครอบครัว

- 1) เพศ
- 2) อายุ
- 3) ชั้นปีการศึกษา
- 4) สถานภาพสมรสของบิดามารดา
- 5) อาชีพของบิดามารดา
- 6) ระดับการศึกษาของบิดามารดา
- 7) รายได้ของบิดามารดา

1.2 กระบวนการขัดเกลาทางสังคม ได้แก่

- 1) สถาบันครอบครัว
 - 1.1) การปลูกฝังในครอบครัวเรื่องการประหยัด
- 2) สถาบันการศึกษา แบ่งเป็น
 - 2.1) การปลูกฝังเรื่องการประหยัดจากครูอาจารย์
 - 2.2) หลักสูตรการเรียนการสอนเกี่ยวกับการประหยัด
- 3) สื่อมวลชน ได้แก่
 - 2.1) โฆษณาเกี่ยวกับการประหยัดในโทรทัศน์
 - 2.2) การชักชวนจากผู้จัดรายการและศิลปินตามสถานีวิทยุ

1.3) ทัศนคติในเรื่องการประหยัด

2. ตัวแปรตาม กำหนดให้พฤติกรรมกรรมการประหยัดเป็นตัวแปรตาม กำหนดให้มีการวัดระดับ ตามองค์ประกอบการประหยัดและการออม ของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ดังต่อไปนี้

- 1) การประหยัดทรัพย์สิน พิจารณาได้จากพฤติกรรมดังต่อไปนี้
 - 1.1) รู้จักแบ่งทรัพย์สินออกเป็นสัดส่วน และใช้จ่ายอย่างพอเหมาะพอดี
 - 1.2) สามารถเลือกซื้อสิ่งของเครื่องใช้ตามควรแก่ฐานะของตน
 - 1.3) งดการใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็นต่าง ๆ
 - 1.4) ไม่เที่ยวเตร่ในทางที่ไม่เหมาะสม
 - 1.5) ละทิ้งค่านิยมที่เป็นการเอาอย่างในทางที่ผิด เช่น ค่านิยมใช้ของต่างประเทศ หรือของราคาแพง
- 2) การประหยัดเวลา พิจารณาได้จากพฤติกรรมดังต่อไปนี้
 - 2.1) รู้จักแบ่งเวลาให้เป็นสัดส่วนและใช้เวลาให้ถูกทาง
 - 2.2) สามารถใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ โดยไม่ปล่อยให้เวลาผ่านไปโดยไม่ทำอะไร
 - 2.3) ไม่ทำให้คนอื่นเสียเวลาโดยไม่จำเป็น เช่น การผิคนัดบ่อย ๆ
- 3) การประหยัดสิ่งของเครื่องใช้ พิจารณาได้จากพฤติกรรมดังต่อไปนี้
 - 3.1) ไม่ทำลายสาธารณสมบัติ
 - 3.2) ไม่ขีดเขียนหรือแกะสลักบน โต๊ะเก้าอี้
 - 3.3) ไม่เปิดไฟฟ้าหรือน้ำประปาทิ้งไว้โดยเปล่าประโยชน์
 - 3.4) รวบรวมกระดาษสมุดที่เหลือใช้มาเย็บเป็นเล่มใหม่
 - 3.5) รับประทานอาหารจนหมดไม่เหลือทิ้งไว้
- 4) การประหยัดทรัพยากร พิจารณาได้จากพฤติกรรมดังต่อไปนี้
 - 4.1) รู้จักใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่าเท่าที่จำเป็น และให้เกิดประโยชน์มากที่สุด
 - 4.2) ไม่ทำลายทรัพยากรให้เสียหาย หรือเสื่อมคุณค่าโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร
 - 4.3) พยายามใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมมากที่สุด
 - 4.4) หากทางสร้างสิ่งอื่นขึ้นทดแทนทรัพยากรส่วนที่ต้องเสียหายหรือถูกทำลาย

แผนภูมิที่ 2.2
กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

